

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อสารมวลชนเข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ช่องทางการสื่อสารมีแตกต่างกัน เพื่อความเหมาะสมในแต่ละด้าน ผู้เผยแพร่ศาสนาอาศัยช่องทางเหล่านั้นเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เช่น ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต สื่อเหล่านี้มีความต่างกันทั้งลักษณะและบทบาทหน้าที่ ความแตกต่างนี้เป็นเหตุให้คำสอนที่เผยแพร่ผ่านสื่อผ่านสื่อใดสื่อหนึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของสื่อแต่ละชนิดหรือไม่ คำสอนบางคำสอนอาจเผยแพร่ผ่านสื่อประเภทหนึ่งได้ดี แต่กับสื่ออีกประเภทหนึ่งอาจมีข้อจำกัดของสื่อบางอย่างที่ทำให้การเผยแพร่ไม่มีประสิทธิภาพเท่า เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในสื่ออาจแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสื่อเหล่านั้นๆ ทั้งยังขึ้นอยู่กับตัวแปรของสื่อแต่ละประเภท ได้แก่ ชนิดของสื่อ ผู้ส่งสาร แหล่งข้อมูล ผู้รับสาร เป้าหมายที่ประสงค์ เป็นต้น ที่เข้ามามีผลต่อสื่อสารเพื่อเผยแพร่ศาสนา และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย

หากสื่อและปัจจัยแวดล้อมของสื่อเข้ามามีบทบาทต่อเนื้อหาคำสอนที่ได้รับการเผยแพร่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและเนื้อหาคำสอนจะเป็นสิ่งหนึ่งที่กำหนดทิศทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ข้อมูลที่ปรากฏในสื่อเป็นผลอันเกิดจากความสัมพันธ์ดังกล่าว ที่แสดงถึงแนวโน้มของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันว่าเป็นไปอย่างไร คนในสังคมได้รับรู้เนื้อหาคำสอนหรือข้อมูลทางพระพุทธศาสนาอะไร เพราะเหตุใด มีผลอย่างไรต่อพระพุทธศาสนาอย่างน้อยเพียงไร บรรลุจุดมุ่งหมายของการเผยแพร่อะไรหรือยัง และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อควรจะดำเนินการอย่างไรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

สมมติฐาน

ลักษณะและบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันของสื่อแต่ละประเภทมีส่วนกำหนดเนื้อหาคำสอนที่นำมาเผยแพร่ผ่านสื่อเหล่านั้น ข้อมูลทางพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่ไปสู่สังคมโดยผ่านสื่อเหล่านั้นได้รับอิทธิพลจากสื่อและปัจจัยแวดล้อมของสื่อเข้ามามีส่วนกำหนดทิศทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสารทางพระพุทธศาสนา ว่าคุณสมบัติของสื่อที่ต่างชนิดกันมีส่วนกำหนดหรือมีอิทธิพลต่อเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อ หรือสารทางพระพุทธ

ศาสนาเป็นส่วนกำหนดช่องทางการเผยแพร่ที่น้อยน้อยเพียงใด โดยวิเคราะห์ถึงตัวแปรของการสื่อสาร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมด้วย

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มของการนำเสนอคำสอนและข้อมูลทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อสารมวลชนต่อสังคม

3. เพื่อศึกษาผลที่มีต่อพระพุทธศาสนา จากคำสอนและข้อมูลทางพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่ผ่านสื่อที่เป็นปัจจัยผลักดันในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในทิศทางต่างๆ

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสารมวลชนที่เหมาะสมต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

วิเคราะห์เนื้อหาคำสอนที่นำเสนอผ่านวิธีการของสื่อมวลชนที่ใช้ในการเผยแพร่ปัจจุบัน ได้แก่

- สื่อสิ่งพิมพ์ นิตยสาร วารสารทางพระพุทธศาสนา และคอลัมน์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร
- รายการธรรมะทางสื่อวิทยุกระจายเสียง
- รายการธรรมะทางสื่อวิทยุโทรทัศน์
- เว็บไซต์พระพุทธศาสนาที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

โดยเน้นสื่อที่มีศักยภาพในการเผยแพร่ในวงกว้าง มีผู้รับสารจำนวนมากเป็นหลัก ออกเผยแพร่ในช่วง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สื่อมวลชน หมายถึง สถาบันที่เป็นตัวกลางในการนำข่าวสารผ่านไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมวลชนตลอดอาณาบริเวณกว้างขวางในเวลาไล่เลี่ยกัน ในที่นี้หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปรากฏต่อ การรับรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคล และมวลชน ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งที่เป็นสื่อบุคคลและสื่อมวลชน โดยมุ่งหวังให้ผู้รับเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์คือสามารถสงบระงับกิเลสได้ในระดับต่างๆ จนถึงพระนิพพาน

องค์กรพุทธ หมายถึง กลุ่มที่รวมตัวกันเป็นมูลนิธิเพื่อทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีกิจกรรมด้านการศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนมีสื่อเป็นของตนเอง ไม่มุ่งหวังผลกำไรทางธุรกิจ

องค์กรสื่อมวลชน หมายถึง สถาบันสื่อมวลชนที่ผลิตสื่อเกี่ยวข้องกับสังคมในด้านต่างๆ เป็นภาพรวมของสื่อสิ่งพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสื่อโทรคมนาคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบแนวโน้มการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสารมวลชน คำสอนที่ได้รับความนิยมในการเผยแพร่สู่สังคม
2. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนกับสื่อ และปัจจัยแวดล้อมของสื่อว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนกับสื่อ และปัจจัยแวดล้อมของสื่อ ทำให้ทราบว่าสื่อเป็นส่วนส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้มีประสิทธิภาพเพียงใด สื่อได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาไปสู่สังคมอย่างไร มีผลดีหรือผลเสียอย่างไรต่อพระพุทธศาสนา
4. เสนอแนะแนวทางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสารมวลชนที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นกรอบในการเผยแพร่ และข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยสื่อสารมวลชน
2. สังเกตการณ์สื่อมวลชนที่ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ถึงรูปแบบวิธีดำเนินการ เนื้อหาสาระที่สื่อสารออกไป จุดประสงค์ กลุ่มเป้าหมายของสื่อ ผู้เผยแพร่ เจ้าของสื่อ และผลของสื่อต่อพระพุทธศาสนา
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและการนำเสนอคำสอน ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีส่วนกำหนดทิศทางกรนำเสนอคำสอนต่อสังคมอย่างไร และผลของการเผยแพร่ที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อ
4. สรุปผลจากการวิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ในปัจจุบัน และเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อการใช้สื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมต่อไป